



INTERJÚ

„Mindig és mindenütt ugyanazt a világnézetet és szemléletmódot érvényesítem, amelynek egyik nélkülözhetetlen összetevője az egyoldalúság felszámolására törekvés, a szemellenzős mentalitás elutasítása. Konfliktusaim, ha vannak, sohasem rólam árulkodnak, hanem azokról, akik ezt nem tűrik, mert a maguk képére alakítanák a világot...”

FALUSI MÁRTON



„Vállalom a tabudöntögetést”

Beszélgetés Falusi Mártonnal, a Magyar Művészet főszerkesztőjével

Egyszerre vagy költő és irodalomtudós. Sokan úgy látják – például Szerb Antal –, hogy a poeta doctus számára a művészet és a bölcsélet közül az egyik csupán „vigaszág”. Sőt, a két terület együttes művelése gyengíteti egymást: a költő-író kényszeresen filozófál, az irodalmár pedig képtelen a tárgyilagosságra, mert elődöket, mestereket vagy vetélytársakat lát művésztársaiban. Hogy látod: valós ez a dilemma? A pályádon miként formálódott, és milyen kapcsolatban áll e kettős, értelmi-alkotói identitás?

A dilemma valós, amit Szerb Antal pályája is jól mutat. Sőt, az egész esszéíró nemzedéké. Szerb Antal irodalomtörténeti vérbeli esszék, amelyeket a mai szigorú tudományfilozófia a szépirodalom kategóriájába utalna. Cs. Szabó László írt verseket – nagyon gyengéket egyébként –, novellákat is, de igazi műformája, az esszé úgyszintén keveri a műveltségelemeket az önéletrajzi és a fikciós betétekkel. Rajtuk kívül beszélhetnénk Gyergyai Albertről, Halász Gáborról, Németh Lászlóról és még sokakról, a legnagyobbat, Babits Mihályt sem felejtve ki. Nem csupán műfajelméleti, hanem ismeretelméleti kérdés is, hogy az irodalom- és a kultúrtörténet szépirodalmi igényű megközelítését relevánsnak fogadjuk-e el. Ez azonban csupán egy az ide tartozó számos probléma közül: Szerb Antal az idézett aforizmában a szellemtörténeti iskolára jellemző beleérző képességre, átélésre apellálva választja azt, amelyik a saját lelkialkatát teszi próbára. Én is ebből indulok ki.

Eszem ágában sem volt eleinte, hogy tudománnyal és filozófiával foglalkozzam, sőt a jogi egyetemen – ekkoriban két verseskötetem is megjelent, kaptam díjakat, és versszerkesztőként is munkába lendültem – elsősorban azért fordultam a jogbölcsülethez, hogy a száraz jurisprudenciát elviselhetővé tegyem a magam számára. Ugyanakkor egyetlen alkotó sem takaríthatja meg az energiát, hogy a munkásságával egyidejűleg személyes irodalomtörténete is folyamatosan fejlődjön. Mivel pedig a jogfilozófia műveléséhez – amelybe a diploma megszerzése után doktoranduszként is belefogtam – Platónról Gadamerig lényegében ugyanazokat az alapszerzőket kellett tanulmányoznom, mint a jól képzett irodalomtudósnak, nem esett nehezemre, hogy tovább tágítsam az érdeklődési körömet.

Ezt persze két másik életrajzi körülmény is megkönnyítette. Tizenhárom éves koromtól rendszeresen mutat-

tam irodalmi próbálkozásaimat „idős” – egy gyereknek a negyvenéves tanár is annak számít – pályatársaknak, akik sok-sok könyvet ajánlottak, vagy adtak a kezembe, sőt költő mesteremmel kéthetente találkoztunk, hogy a vers-tant gyakoroljuk, ezért mire sor került az érettségire, a legfontosabb időmértékes és magyaros-hangsúlyos formákat készségi szinten elsajátítottam, vagyis bármikor tudtam kötött mértékekben verset rögtönözni, végigbogarásztam klasszikus költőink életműveit, és nyolc-tíz folyóiraton keresztül a kortársakat is figyelemmel kísértem. Huszonkét esztendősen pedig a *Hitel* folyóirat munkatársa lettem, aminek révén megint csak gyarapodtak az ismereteim, illetve azoknak a barátaimnak a száma, akiktől rengeteget tanulhattam. Először tehát jog- és társadalombölcsületi témákban publikáltam, de már a szakdolgozatomban is elkanyarodtam az irodalomtudomány irányába, mert a jogi és az irodalmi szövegek politikai identitásképző funkcióját vizsgáltam (utólag visszatekintve persze még meglehetősen ügyefogyottan). Az irodalomtudomány mint diszciplína iránt mégis azért köteleződtem el, mert egyszerűen elégedetlen voltam azokkal a könyvekkel, irodalomtörténetekkel, tanulmányokkal, amelyeket – a *Hitel*ben immár „szakmányban” is – naponta olvastam. Úgy éreztem, hogy alig-alig vannak tekintettel a művek valóságos színvonálára, csupán néhány, gyakran alulreflektált fogalommal dolgoznak, és nyelviileg is sematikusak, holott az irodalom korántsem olyan egzakt jelenség, mint mondjuk a jog, amely persze ugyancsak nem kifejezetten egzakt, ha közelebbről vesszük szemügyre, de a művészetekhez képest mégis az.

Első lépésben a filozófia terén járatos költőként írtam esszéket, majd egyre merészebbé váltam, a szépirodalom mellett mind mohóbban faltam a szakirodalmat, míg azzá a neurotikus olvasóvá nem képeztem magamat, aki, ha nem jön álom a szemére, nemcsak az aznap elszalasztott szerelmek, de a meg nem írt sorok és be nem fejezett könyvek miatt is hajnalig forgolódik ágyában. Nem kettős feladat azonban az „ars” és a „scientia” művelése, ugyanis legkésőbb a harmadik kötete után valamennyi író és költő megrendül a gazdag hagyománytól, amelynek ő csupán közbülső állomása, valamint attól, hogy az életében – ítéljenek neki bármennyi díjat, és szülessenek róla mégoly pazar monográfiák – jó eséllyel el sem fog dőlni, jelentős vagy jelentéktelen szerepet játszik-e ebben a folyamatban.

Ekkor felhagy az alkotással, vagy – akár műhelyének zárt ajtaja mögött, akár az irodalmár céh szabályait magáévátéve – vállalja a sziszifuszi kutatómunkát. De hát már az is afféle „kutatás”, ha a lélek mélyére ereszkedünk, hiszen kegyetlen törvény, hogy önismeret nélkül nincsen művészet! Mindazonáltal nem tagadom, hogy „tárgyilagos” hangvételű értekezéseimben is burkoltan a saját műhelygondjaimat ismerem fel a mások szépirói teljesítményével birkózva, ám a jól végzett munka záloga, hogy velük elnézőbb, sőt megértőbb vagyok, mint saját magammal. Ha a felfogásom valamiben konzervatívnak nevezhető, ebben bizonyára, amiért nem cáfолоm a hermeneutikát: mások megértése egyúttal önmegértés is, és önmagam sem érthetem meg mások nélkül. Erről az összefüggésről néhány rosszakaróm persze nem vett tudomást, amikor megjegyezte, hogy otthagytam a szépirodalmat az irodalomtudományért. Kis országban élünk, ahol mindenkire egyetlen címkét szeretnek ragasztani, az ilyen sarkos kijelentéseken ezért mindig jókat derülök. Nem hagytam ott, éppen ellenkezőleg, bárkinél „belletristábban” gondolkodom, „Hisz verset ír ma minden jóskapista” (ahogy Léka Géza fogalmazott). Vagy idézzünk egy klasszikus szállóigét! „Szürke minden teória, de zöld az élet aranyfája!”

Közel egy évtizedig tudományos főmunkatársa voltál az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének, és legismertebb, legnagyobb szabású vállalkozásának, a Magyar irodalmi művek (1956–2016) lexikonjának főszerkesztőjeként működöttél közre Pécsi Györgyivel együtt. Nyáron mégis elhagytad az Intézetet. Ez a váltás, illetve a Századvégnél betöltött pozícióid módosított-e kutatási területeden?

Nagyon hálás vagyok az MMA MMKI-nak, mert az ott töltött időszak nemcsak hossza, hanem termékenysége miatt is ugyanolyan meghatározó az életemben, mint az a tizenhárom esztendő, amikor a *Hitel* folyóiratnál szépirodalmi szerkesztőként dolgoztam. Befejezhettem végre a doktori iskolát, azután nyugodt, háborítatlan munkát végezhettem; olyat, amely megfelelt a szakmai meggyőződésemnek. Konferenciák és kötetek tanúskodnak erről, sőt megkockáztatom, hogy alig akad a kortárs magyar irodalommal foglalkozó szakember, akit nem szólítottam meg valamilyen felkéréssel ez alatt a bő kilenc év alatt.

Az irodalmi lexikon megjelenése óta eltelt három és fél esztendő igazolta az előfeltevéseinket: hiánypótló mű született annak a több mint ötven irodalomtudósunk köszönhetően, akik részt vettek a vállalkozásban. Elértük a célunkat, hogy ideológiamentes műelemzések révén fontos könyveket ajánljunk a közönségnek. Használják a közoktatásban és az egyetemeken, a módszertanát nem kezdték ki, és a különféle szakmai találkozókra is mindenki gratulált hozzá. Ennek ellenére többen igyekeztek

gáncsot vetni a háttérben megbújva, anélkül, hogy kiálltak volna nyilvános vitára. Kudarcot vallottak, akik politikai síkra kívánták terelni a lexikon megítélését, de azok sem repeshetnek a boldogságtól – bár inkább az ajkukba haraptak, és nem firtatták a dolgot –, akiknek akár évtizedek, de legalább a Szegedy-Maszák-féle *A magyar irodalom története* 2007-es megjelenése óta eminens feladatuk lett volna valamiféle irodalomtörténet készítése, mégsem jutottak semmire (vagy csak éppen hozzáálltak). Bebizonyosodott, amit régóta sejtettem. A szocialista diktatúrában a politikai hatalom tett erőfeszítéseket arra, hogy kisajátítsa az írók műveit, a mai demokráciában egyes írók töreksenek arra, hogy a politikai hatalom számára fontosnak látsszanak, és (öszön)díjakat söpörjenek be. Régen a hatalom képviselői érezték úgy, hogy rendszerük rászorul az irodalom legitimitációjára, ma nemegyszer az irodalmi világ szereplői érzik úgy (tévesen), hogy a politika legitimálja őket, pedig a maradandó értékek hosszú távon és bonyolult áttételeken keresztül épülnek be a (sohasem megállapodott, mert folyton átalakuló) kánonba.

Falusi Márton,
2021
Fotó:
Benedek Zsolt
© MMA Kiadó



Az MMA MMKI-ban, azt hiszem, véghez vittem, amire az adott intézményi keretek között lehetőségem nyílt, illetve kiharcoltam a lehetőséget. Egy idő után mindenhol érdemes továbblépni, hogy új kihívásokat keresen az ember. Most a Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány ugyanazt a szakmai autonómiát biztosítja számomra, amit korábban az MMA MMKI. Nem is vett teljesen új irányt a kutatási programom, csak újra nagyobb hangsúlyt helyezek a művészetek társadalmi relevanciájára, helyzetére, az irodalomnak a politikai eszmetörténetben betöltött funkciójára, vagy például a jognak és az irodalomnak a magyar politikai identitás formálásában játszott szerepére. Főbb törekvéseimről máig érvényes képet ad monográfiám, a *Jog és irodalom, haza és haladás a magyar eszmetörténetben*. Tavaly napvilágot látott, sorrendben negyedik esszé- és tanulmánykötetem, *Várható elbukásunk* címmel, amely úgyszintén fontos állomása szakmai fejlődésemet. Az én igazi terepem ott van, mondhatni, akkor érzem elememben magamat, amikor részint aprólékos poétikai elemzésekbe fogok, részint a társadalom- és a művészetfilozófia összefüggéseire világítok rá.

Sokféle feladat megtalált már, hiszen voltam könyvszakmai egyesület elnöke, külügyi referens, több lap szerkesztője, főszerkesztője, vezettem könyvajánló műsort egy közszolgálati csatornán, indítottam művészetkritikai tévéműsort, sőt rádióztam is. Mindig és mindenütt ugyanazt a világnézetet és szemléletmódot érvényesítem, amelynek egyik nélkülözhetetlen összetevője az egyoldalúság felszámolására törekvés, a szemellenzős mentalitás elutasítása. Konfliktusaim, ha vannak, sohasem rólam árulkodnak, hanem azokról, akik ezt nem tűrik, mert a maguk képére alakítanak a világot, pedig az ilyen fokú szabadság kizárólag Istent illeti meg, és remélem, ez nem változik meg. A művészi felismerések és a bölcséleti vívódások nélkül nem lennénk többek, mint amivé a média formál, szétszed és összeszerel; áldozatul esnénk a manipulációknak. Ezt a tételmondatot húsz éve, amikor első kötetemmel jelentkeztem, vagyis a pályára léptem, konszenzus övezte az elitkultúrában. Ma már tabut sért, aki hangoztatja. Vállalom a tabudöntögetést.

Szeptemberben jelent meg a Nap Kiadó gondozásában új versköteted, *Z. Manó a másvilágon* címmel. Mennyiben hozott új lírai témákat, formákat és szemléletmódot ez a gyűjtemény?

Szerves folytatása a 2020 karácsonyára megjelent, *Költözünk és bemosakszunk* című kötetnek. A Zuglischer Manót, a szerző (én magam?) lírai alakmását középpontba állító ciklus abban a kötetben indult, és az újban egészül ki. Emellett a klasszikus egyes szám első személyű megszólalásmód lehetőségeit kiaknázó másik verstípusom is új irányokat keres. Addig, amíg a 2017-es *Halálos szótövek*

kertje című kötetem a személyességet viszi ad absurdum, ez a két másik a formai komplexitás terén igyekszik korábban ismeretlen tartományokat meghódítani. Egyre fontosabbá válik a regiszterkeverés és a nézőpontváltás szövegszervező elve. Hosszabb lélegzetű kompozíciók összetett és rövidebb darabok kötött ritmusképletei váltakoznak. Gyakran esszéversnek hívom azt a formát, amelyben a tragikus és a játékos, a barokkos és a barbár, a hagyományörző és polgárpukkasztó elemek helyes arányait méricskélem, illetve azok szintézisét szeretném megteremteni. Úgy veszem észre, hogy az egyéni sors mellett egyre nagyobb terjedelmű részek utalnak a társadalmi gondokra, sőt a lét- és államelmélet kérdéseit is fölmerem vetni, tehát nem rettenek vissza a költői nyelv határhelyzeteitől. Szokatlan magyarságversek éppúgy helyet kaptak ebben a kötetben, mint visszatérő témaként az abortusz és a vetélés borzalma.

Amikor a korrektúrát újraolvastam, nyáron, a Lukács fürdő teraszán, elszörnyedtem, mi mindent élt túl a költői én az elmúlt esztendőkből is. Most úgy érzem, hogy ezzel, a hetedik verseskötetemmél betetőztem valamit, amit egyelőre nem követnek új költemények. Esszéregényen dolgozom lassacskán egy éve (a tanulmányok és rövidebb esszék mellett), amelynek a részleteit nem is publikálom folyóiratokban, mert csak egységes nagykompozícióként tudom értelmezni. A közép-európai esszéregényt nagyon releváns, nagyon mai beszédmódnak érzem, és kellően formálhatónak. Musil, Kundera, Miłosz és Esterházy Péter, hogy csak négy nevet említsek. „Megbolondítva” kedvenc magyar esszéíróim, Szabó Zoltán, Cs. Szabó László, Illyés Gyula, Csoóri Sándor metaforikus nyelvhasználatával és lírába hajló perspektívájával. Leginkább ez a feladat villanyoz most fel.

Kultúraelméleti írásaidban rendre felhívod a figyelmet a magaskultúra drámai mértékű és ütemű térvesztésére, valamint az írásbeliséggel, a szépirodalommal kapcsolatos alkotói és befogadói attitűd radikális átalakulására. Mi indította el ezt a folyamatot, milyen irányba mutat, és melyek a legfontosabb sajátosságai?

Korszakküszöbhez érkeztünk. A különbség csak annyi, hogy akik optimisták, hajlamosak csupán izgalmas változásnak látni, a magamfajta kultúrpeszsimisták viszont vereséggé élik meg a fejleményeket. Nem arról van szó, hogy amit ma „tömegkultúrának” hívunk, korábban ismeretlen jelenség lett volna. Platón a *Törvények*ben figyelmeztet a „theatrokrácia”, a karzat uralmának veszélyére. Tertullianus a *De spectaculis* című munkájában a római keresztényeket le akarja szoktatni a cirkusz és a kocsiverseny obszcenitásának élvezetéről. Híres esszéjében Virginia Woolf a magas- és a tömegkultúra köztes világának, a „middlebrow”-nak az elterjedésétől óvta korának kö-

zönségét. E három történelmi korszakban az a közös, hogy az értelmiség nemcsak vonakodott a tetszési indexnek, a szórakoztatás mennyiségi elvének a totalizálásától, de egyenesen tiltakozott is ellene. Az MMA Kiadó *Pars pro toto*-sorozatában – amelynek koncepcióját még én dolgoztam ki 2019-ben – nemrég jelent meg magyarul Noël Carroll monstre traktátusa, *A tömegművészet filozófiája*. Számba véve a témához kapcsolódó filozófiai polémiát, a szerző arra a következtetésre jut, hogy a tömegkultúra történeti jelenség, a modern infokommunikációs technológia tette lehetővé, de az arra való igény hosszú távon velünk marad. Nem fog eltűnni akkor sem, amikor egytől egyig mindenki, aki csak ezt ambicionálja, a saját maga művésztévé avanszál az újmédia korában. Carroll az angolszász analitikus filozófia nyelvén, részrehajlás nélkül tárja föl az értelmi valóságot, az érveket és az ellenérveket; nem foglal állást. Kitűnik azonban a megközelítéséből, hogy ő sem utasítja el a régi premisszát: a tömegművészet kódjai a (valódi) művészet kódjaiból származnak, szállnak alá. A módszer maga, amelyet alkalmaz, hogy Carroll Platóntól Adornóig, Walter Benjaminig és Marshall McLuhanig áttekinti a tömegművészetről szóló disputákat, valami olyasmit visz tovább, ami az évezredek kulturális örökségünk. Nos, én attól tartok, hogy ez az örökség megveszendőbe.

Amíg tömegművészetről beszélünk, és feltételezzük a valódi művészetet, nincs nagy baj; éppen azért nincs, mert az előbbinek szükségszerű feltétele az utóbbi. Ha a Netflix egy kaptafára készült sorozatait fogyasztjuk, mindig felbukkan a valódi minta, amelyről a kaptafát méretezték. Még említés, sőt általában a tárgydraturgia szintjén is újra és újra előkerül egy-egy Dickens-regény, netán Shakespeare vagy az amerikai irodalom valamely klasszikusa. Noha a nézőknek nem kell ismerniük az eredetit, sőt a filmkészítőknek sem kell, ám ettől még a minta, a fabula, a narratív szerkezet, meg egymás visszavezethető belőle. Ám az újmédiában, digitális eszközeinken már olyan tartalmakat terjesztenek, és ha beszállunk a játékba, osztonk meg mi magunk is, amelyeknek a „klasszikus” tömegművészetéhez sincsen semmi közük. Egyszerűen kívül állnak kulturális hagyományainkon; bennük és általuk az emberi ösztönvilág áttétel nélkül használja a legfejlettebb technológiát, akár a mesterséges intelligenciát.

Mindez összefügg politikai intézményeink válságba kerülésével. Az a korszerű demokráciaeszmény, amely a II. világháború lezárása után alakult ki, a kultúra arisztokratikus és demokratikus elemeinek egyensúlyán alapult. Nem újkeletű elképzelés volt ez persze, hiszen már Arisztotelész is effélet javasolt, csak éppen két világháború szenvedése kellett hozzá, hogy az európai – és az ő nyomdokain haladó amerikai – polgár véresen komolyan vegye (meg persze szükség volt hozzá a polgárra

mint olyanra). Észre kell vennünk, hogy a képviselői demokrácia világméretű válságát a kultúrában az arisztokratikus szemléletmód visszaszorulása előzte meg. Eresztéikekben recsegnek-ropognak, rogyadoznak fundamentális civilizációs intézményeink: a könyv, a film, az állam, a nemzet, az egyetem, sőt az ész, a tudás, és még sorolhatnám. Nem „csupán” a magaskultúra térvesztésének vagyunk tanúi, de végső soron a magaskultúrából származó tömegkultúra is végnapjait éli, hogy közösen adják át helyüket a nihilizmus korának, amelyet a kibernetika ural. Ijesztő disztópia? A háború és a klímaváltozás is az volt, s ma mindkettő hatásait a bőrünkön érezzük, nem csak az eszünkkel fogjuk fel. Ezért nyilatkoztam egyszer, hogy sohasem kellett az igazi művészethez akkora bátorság, mint napjainkban; az alkotó emberre ilyen körülmények között minden eddiginél nagyobb szükség van. Az alkotó emberre, akinek életvitelében megfér egymás mellett az otium és a negotium két eltérő magatartásmódelje. Egyik törzshelyemet már említettem. A Lukács fürdő az elysium. A másik, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a tusculanum számomra. Víz alá merülve kisimulnak az idegeim, a könyvtárba emigrálok: ilyenkor elhiszem, hogy az európai kultúra nem csak a múlt.

A Magyar Művészet élén második, hároméves főszerkesztői ciklusodat kezdted el. Az említett kulturális folyamatok, átrendeződések, hangsúlyváltások módosítják-e a folyóirat – és általában a művészettel foglalkozó periodikák – szerkesztési elveit, célkitűzéseit?

Röviden: nem módosítják. De van egy hosszabb válaszom is. Az elmúlt években nagyjából lefolytattuk a vitákat a *Magyar Művészet* profiljáról. Néhányan szívesebben vennének kézbe egy magazint, mely az alkotókat népszerűsíti. Az én érvem ezzel szemben egyáltalán nem az, hogy ilyen magazint nem szeretnék szerkeszteni, és nem azért török lándzsát az elméleti folyóirat mellett, mert olyat meg szeretnék. Egy formális és egy tartalmi ellenérvet fogalmaztam meg. A formális szerint nagyon sok magazin közül válogathat az elképzelt olvasó, így nincs szükség a magazinok számának szaporítására. Mindjárt ott van az újonnan alapítottak között az *Országút*, amelynek első főszerkesztőjeként ugyan nem egy magazinról ábrándoztam, de végül az lett, és mint a kortárs művészet értékeit népszerűsítő orgánus, színvonalas. A tartalmi érvem, hogy az akadémia ethosza – visszautalhatok az egyetem intézményének kérdésére – élvonalbeli teoretikus lapot kíván meg. A „teoretikus” kifejezésen azonban nem a frankfurti iskola kritikai elméletét értem, noha az a benyomásom, hogy a 90-es évek magyar liberalizmusa – a „magyar” itt kivételesen fosztóképző, akár csak a „szocialista” volt hajdan – sajnálatos módon elhitette a művésztszocializmussal, hogy ez a két jelenség egy és ugyanaz.

Mindaz „teoretikus” itt és most, ami elemzően hatol a műalkotások szerkezetébe, és kíváncsian vonja kérdőre az esztétikai viszony mibenlétét. Az idei májusi lapszámunk *A retorika mint tudás* című tanulmányában igyekeztem rávilágítani, hogy a művészetről való írásmódok miért sokfélék, miféle retorikai stratégiákat követhetnek, és milyen ismeretelméleti előfeltevésekre támaszkodhatnak. A 90-es évek elején lezajlott irodalmi kritika-vita végkövetkeztetésével dacolva, meg vagyok győződve arról, hogy a szépirodalom és az értekező próza határterülete, az esszé – ha jól meg van írva! – semmivel sem alacsonyabb rendű a tanulmánynál, sőt az elméletírói sablonokat számba véve, az esszé potencialitása nagyobb, egyéni stílusa sokkal több innovációt támogat. Az elmúlt évtizedekben keletkezett – de reményeim szerint nem szilárdult meg – az a hamis tudatállapotunk, amelyben az „esszé” szitokszó, a megalapozatlan okfejtés szinonimája, amivel teljesen szembemegy például az angol, az amerikai és a francia tradíciókat megújító kortárs non-fiction sikeres gyakorlata. Akkor lennék a legboldogabb, ha ezen a téren a *Magyar Művészet* is sikert könyvelhetne el, és három év múlva jóval többek gondolkodását hatná át az esszéisztikus írásmód, mint napjainkban.

A művészethez tehát sokféle írásmóddal közelíthetünk. Azt tapasztaljuk mégis, hogy ma Magyarországon gyorsuló ütemben szűkül az efféle írások tere a sajtóvilágban, és egyre kevesebb a szakember. Igaz ez a kulturális újságírásra, a kritikára és a tudományos értekező irodalomra egyaránt. A művészet iránt érdeklődő közönség azonban nem veszett el, csak éppen idegenkedik a számára „hivatalosnak” látszó fórumoktól, és inkább a blogoszférában vagy a közösségi médiában találja meg a számításait. Ezeken az új típusú felületeken persze a szakmai követelmények alig érvényesülnek, és a médium sajátosságából adódóan a felhasználók végül véletlenszerűen bukkannak bizonyos információkra vagy ízlésítéletekre, miközben úgy érezhetik, hogy amire rálátnak, az maga a „világ”. Ez a felismerés is arra sarkall, hogy egyre jobb színvonalon írjunk, írassunk a művészetről! Nem mondtam le régi tervemről, amely egy művészeti szakírói képzési program beindítását tűzi ki célul. Történelmi lépésekben úgy vélem, hogy sohasem kellett a hosszú írások közléséhez, de – hogy a nyomaték kedvéért ismétljem magamat – az igazi művészethez sem annyi bátorság, mint manapság.

A Magyar Művészet a Magyar Művészeti Akadémia összművészeti, művészetelméleti folyóirata. Mennyiben lehet az akadémikusok folyóirata is?

A szerkesztési gyakorlat alapján indokolatlan elválasztani a kettőt egymástól. Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény normaszervezetében a kulturális, a politikai és a jogi mozzanatok elválaszthatatlanul összekapcsolódnak, a Magyar Művészeti Akadémia alkotmányos státuszából, köztestületi rangjából levezethető, hogy komplex célokért hivatott munkálkodni. E célok között számontarthatjuk az archiválást (dokumentálást), az interpretálást (művészetértelmezést, az elemzőtevékenységet), a népszerűsítést (az életművek, alkotók széles körű megismertetését), valamint – mindhárom szándékolt és szándékolatlan következményeként – a kanonizációban való közreműködést. Az MMA az alkotmányi értékeket juttatja érvényre azzal, hogy művészetelméleti folyóiratában az egyetemes magyar kultúrát jeleníti meg. Tömören úgy is mondhatom, hogy kötelessége ezt tenni, hiszen közfeladatot lát el. Ritkán tudatosítjuk magunkban, hogy a köztestület egyfajta önkormányzat, s ekként az állam része akkor is, ha nem tartozik a központi államigazgatáshoz. A mostani alkotmányunk, az Alaptörvény véleményem szerint kicsit túlmegy a kulturálisan értéksemleges államfelfogáson, és ez – anélkül, hogy részletesen kifejteném – abban is megmutatkozik, hogy a Magyar Művészeti Akadémiának kiemelt státuszt biztosít. Nyilvánvalóan nem lehet valamennyi kiváló művész az MMA tagja, de mindazok recepciójáért tennie kell, akik kiválóak (első körben gondoljunk például a köztestületi tagokra). Ehhez pedig minél több kutatót, minél több egyetemi és egyetemeken kívüli műhelyt be kell vonnunk az értelmező munkába is.

Ha a kérdést úgy forgatom, hogy közleményeink bizonyultsága valamiféle exkluzivitást hoz magával, arra az a válaszom, hogy az autonóm művészeti tevékenység is kíván intellektuális erőfeszítést, vagyis az sem egyformán hozzáférhető mindenki számára. Mindaddig, amíg ez az exkluzivitás nem származásból vagy világnézetből fakad (hogy egyéb hibás szempontot ne is említsek), nem kiküszöbölhető. Legalábbis abban az esetben, ha nem a tömegművészetről szólunk, hanem az eredetiről, amiről mi valójában, mindenekfelett beszélni kívánunk.

Köszönöm a beszélgetést!